

ایستادگی

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد بندرانزلی

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته حقوق
گرایش: جزا و جرم‌شناسی

عنوان:

بررسی جرم‌شناختی پدیده کودکان کار با استناد به حقوق جزا در ایران

استاد راهنما
دکتر رضا سیمبر

نگارش

معصومه قنبرعلی‌نژاد خوش‌روش

تابستان ۱۳۹۸

معاونت پژوهش و فناوری

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیاری از خداوند سبحان و اعتقاد به این که عالم محض خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اهمیت جایگاه دانشگاه در
اعلامی فرهنگ و تمدن بشری، مادانجویمان و اعضاء هیات علمی واحد های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام
فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل برانت: التزام به برانت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به مثابه های غیر علمی می آلائند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و محافظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به بکاران علمی و دانشجویمان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

« صورت جلسه دفاع »

فرم ارزشیابی نهایی فعالیت پژوهشی (پایان نامه) دانشجوی

ارزشیابی توسط استاد راهنما/مشاور/داور(ان)^۱

با استعانت از الطاف خداوند متعال جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد آقای/خانم معصومه قنبرعلی نژاد خوش روش دانشجوی رشته حقوق گرایش جزا و جرم شناسی به شماره دانشجویی ۹۵۰۵۰۷۳۶۲ و کد پایان نامه..... تحت عنوان بررسی جرم شناختی پدیده کودکان کار با استناد به حقوق جزا در ایران در تاریخ..... ۹۷/۱۱/۱۵..... با حضور استادان محترم راهنما، مشاور، و هیات داوران در دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرانزلی برگزار و با درجه..... خوب..... به تصویب رسید.

امضا
امضا
امضا
امضا

نام و نام خانوادگی استاد راهنما: دکتر سیمبر
نام و نام خانوادگی استاد مشاور:
نام و نام خانوادگی استاد داور: دکتر صغایی
نام و نام خانوادگی استاد داور: دکتر عباچی

ارزشیابی توسط حوزه معاونت پژوهش و فناوری

پس از بررسی نتایج حاصل از الف) پذیرش یا چاپ مقاله در مجلات معتبر ب) فرستادن (submission) مقاله به مجلات معتبر ج) انصراف دانشجو از ارائه مقاله و ارائه فرم ۱۴، پایان نامه با درجه..... خوب..... به تصویب رسید.

مدیر پژوهش و فناوری

کارشناس پژوهش و فناوری

معاون پژوهش و فناوری

دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرانزلی

نازنین احمدزاده

توجه: لطفا فرم توسط دانشجو به صورت تایپ شده تکمیل گردد.

۱- براساس نمره اخذ شده از فرم شماره ۱۰ (حداکثر ۸ نمره) یکی از درجات خوب، قابل قبول و نیکر قابل قبول تعلق می گیرد.

۲- براساس احراز موارد الف و ب به ترتیب درجات عالی و بسیار خوب تعلق می گیرد. در صورت انصراف دانشجو از ارائه مقاله درجه تعیین شده در بخش اول به عنوان درجه نهایی تصویب می گردد.

شماره: _____

تاریخ: _____

پیوست: _____

باسمه تعالی

«تعهدنامه اصالت رساله یا پایان نامه»

اینجانب معصومه قنبرعلی نژاد خوش‌روش دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته در رشته حقوق، گرایش جزا و جرم‌شناسی که در تاریخ ۹۷/۱۱/۱۰ از پایان نامه خود تحت عنوان: بررسی جرم‌شناختی پدیده کودکان کار با استناد به حقوق جزا در ایران با کسب نمره ۱۷ و درجه خوب دفاع نموده‌ام، بدینوسیله متعهد می‌شوم:

۱) این پایان نامه / رساله حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاورد های علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده‌ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده‌ام.

۲) این پایان نامه / رساله قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴) چنانچه در هر مقطعی زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی

تاریخ و امضاء

تقدیم به

خانواده عزیزم
که بی دریغ حمایت کردند.

سپاس

از استاد محترم راهنما جناب آقای دکتر رضا سیمبر به پاس راهنمایی‌های دلسوزانه در راه

مکاشش این پایان‌نامه صمیمانه سپاسگزاری می‌کنم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
ح	فهرست مطالب
۱	چکیده
۲	کلیات تحقیق
۳	۱- بیان مسأله
۴	۲- پیشینه تحقیق
۵	۳- اهمیت و ضرورت تحقیق
۵	۴- اهداف تحقیق
۵	۵- جنبه نوآوری تحقیق
۵	۶- پرسش‌های تحقیق:
۵	۷- فرضیات تحقیق
۶	۸- روش تحقیق
۶	۹- سازماندهی تحقیق
۷	فصل اول: مفاهیم و پیشینه تحقیق
۸	۱-۱- مفهوم‌شناسی
۸	۱-۱-۱- مفهوم جرم در حقوق کیفری
۱۰	۱-۱-۲- مفهوم جرم در جرم‌شناسی
۱۱	۱-۱-۳- مفهوم جرم در آموزه‌های اسلامی
۱۱	۲-۱- پیشگیری از جرم
۱۲	۱-۲-۱- مفهوم شناسی
۱۲	۲-۲-۱- گونه‌های پیشگیری
۱۲	۱-۲-۲-۱- پیشگیری‌های کیفری
۱۳	۲-۲-۲-۱- پیشگیری‌های غیرکیفری
۱۴	۱-۲-۲-۲-۱- پیشگیری موقعیت‌مدار
۱۵	۲-۲-۲-۲-۱- پیشگیری اجتماعی
۱۶	۳-۲-۲-۲-۱- پیشگیری زودرس
۱۶	۳-۲-۱- ایرادات وارد بر پیشگیری

۱۷	۱-۳-۲-۱- جابه‌جایی بزه‌کاری
۱۷	۲-۳-۲-۱- هزینه‌زا بودن
۱۸	۳-۱- کودکان کار
۱۸	۱-۳-۱- مفهوم‌شناسی
۱۹	۲-۳-۱- عوامل پیدایش کودکان کار
۲۰	۱-۲-۳-۱- عوامل اقتصادی
۲۰	۱-۱-۲-۳-۱- نابرابری فرصت‌ها
۲۰	۲-۱-۲-۳-۱- فقر
۲۱	۳-۱-۲-۳-۱- فساد
۲۳	۲-۲-۳-۱- عوامل فرهنگی
۲۴	۳-۲-۳-۱- عوامل روانی
۲۴	۴-۱- ویژگی‌های جرم‌شناختی کودکان کار
۲۴	۱-۴-۱- بزه‌دیدگان آسیب‌پذیر
۲۵	۲-۴-۱- بزه‌دیدگان کار اجباری
۲۶	جمع‌بندی
۲۷	فصل دوم: بزه‌کاری کودکان کار
۲۸	۱-۲- بزه‌کاری کودکان کار
۲۹	۲-۲- ویژگی‌های بزه‌کاری کودکان کار
۲۹	۱-۲-۲- شبکه‌ای بودن بزه‌کاری
۲۹	۲-۲-۲- پوششی بودن بزه‌کاری
۳۰	۳-۲- جرایم ارتكابی از سوی کودکان کار
۳۰	۱-۳-۲- تکدی‌گری
۳۰	۱-۱-۳-۲- مفهوم شناسی تکدی‌گری
۳۱	۲-۱-۳-۲- عناصر اختصاصی جرم تکدی
۳۱	۱-۲-۱-۳-۲- عنصر قانونی
۳۲	۲-۲-۱-۳-۲- عنصر مادی جرم
۳۲	۳-۲-۱-۲-۳-۲- عنصر روانی جرم
۳۳	۳-۱-۳-۲- انواع متکدی
۳۳	۱-۳-۱-۳-۲- متکدیان آواره
۳۳	۲-۳-۱-۳-۲- مسکین

۳۳ ۲-۳-۱-۳-۳- بیمار روانی
۳۴ ۲-۳-۱-۳-۴- فقیر
۳۴ ۲-۳-۱-۳-۵- سالمند
۳۴ ۲-۳-۱-۳-۶- کولی متکدی
۳۴ ۲-۳-۱-۳-۷- معلول جسمی
۳۵ ۲-۳-۱-۳-۸- تکدی به منزله پوشش
۳۵ ۲-۳-۱-۳-۹- تنبل و بی قید در تأمین معاش
۳۵ ۲-۳-۲- کلاشی
۳۵ ۲-۳-۳- جرایم مبتنی بر حالت
۳۵ ۲-۳-۳-۱- اعتیاد
۳۶ ۲-۳-۳-۲- ولگردی
۳۶ ۲-۳-۴- مشارکت در جرایم خرد
۳۸ جمع‌بندی
۳۹ فصل سوم: بزه‌دیدگی کودکان کار
۴۰ ۳-۱- بزه‌دیدگی‌شناسی
۴۱ ۳-۲- گونه‌شناسی بزه‌دیدگی‌شناختی از جرایم علیه کودکان کار
۴۲ ۳-۲-۱- جرایم جنسی علیه عفت عمومی
۴۲ ۳-۲-۱-۱- مفهوم‌شناسی
۴۵ ۳-۲-۱-۲- گونه‌های جرایم جنسی، منافی عفت علیه کودکان کار
۴۵ ۳-۲-۱-۲-۱- جرایم منافی عفت تعزیری
۴۵ ۳-۲-۱-۲-۱-۱- جرایم منافی عفت در دنیای حقیقی
۴۵ ۳-۲-۱-۲-۱-۲- جرایم منافی عفت در دنیای مجازی
۴۷ ۳-۲-۱-۲-۱-۲-۳- جرایم منافی عفت حدی
۴۷ ۳-۲-۱-۲-۱-۲-۳-۱- جرایم جنسی مستقیم
۴۷ ۳-۲-۱-۲-۱-۲-۳-۱-۱- زنا
۴۸ ۳-۲-۱-۲-۱-۲-۳-۲- جرایم لواط
۴۸ ۳-۲-۱-۲-۳-۳- مساحقه
۴۹ ۳-۲-۲- جرایم جنسی غیرمستقیم
۴۹ ۳-۲-۲-۱- قذف
۴۹ ۳-۲-۲-۲- قوادی

۵۰ ۳-۲-۳ بهره‌کشی‌های جنسی از کودکان کار
۵۱ ۳-۲-۳-۱- گردش‌گری جنسی
۵۷ ۳-۲-۲-۲- هرزه‌نگاری
۵۹ ۳-۳-۲-۳ بهره‌کشی جنسی در دنیای مجازی
۶۰ ۳-۲-۴ بهره‌کشی‌های غیرجنسی
۶۵ ۳-۳-۳ خشونت علیه کودکان کار
۶۷ جمع‌بندی
۶۸ فصل چهارم
۶۸ نتیجه‌گیری و پیشنهادها
۶۹ ۴-۱- نتیجه‌گیری
۷۱ ۴-۲- پیشنهادها
۷۲ منابع
۷۲ فهرست منابع فارسی
۷۴ فهرست منابع غیرفارسی
۱ چکیده انگلیسی
۲ عنوان صفحه انگلیسی

بررسی جرم‌شناختی پدیده کودکان کار با استناد به حقوق جزا در ایران

معصومه قنبرعلی نژاد خوش‌روش

چکیده:

مسئله کودکان کار یکی از مهم‌ترین و اندوه‌بارترین پدیده‌ها و در واقع، آسیب‌های اجتماعی در روزگار ماست. عوامل گوناگونی مانند عوامل اقتصادی و به ویژه فقر و نابرابری، تکانشها و بحران‌های اقتصادی و... و نیز عوامل فرهنگی مانند سست شدن نهاد خانواده در تحقق این پدیده موثر بوده است. کودکان کار در شمار بزه‌دیدگان آسیب‌پذیر جای داشته و مضمول بیگاری یا کار اجباری قرار می‌گیرند. از یک دیدگاه وضعیت ویژه کودکان کار سبب بزه‌کاری‌هایی از سوی آنها می‌شود. از این جهت، اشتغال آنها به تکدی‌گری، ولگردی و نیز اعتیاد بسیار مهم بوده و زمینه ارتکاب جرایم آتی آنان را نیز فراهم می‌کند. همچنین کودکان کار ابزاری برای ارتکاب جرم از سوی بزهکاران فردی و یا گروه‌های سازمان‌یافته بزه‌کاری می‌شوند. افزون بر این، کودکان کار به عنوان بزه‌دیدگانی پایدار نیز شناخته می‌شوند. آنها در معرض خطر آسیب‌های گوناگون جسمانی و روانی قرار دارند که همانند انواع مشابه با دیگر کودکان ممکن است تا دوران بزرگسالی نیز در آنها پابرجا مانده و دیگر قابل بازسازی نباشد. قرار داشتن در معرض خطر بزه‌دیدگی در انواع گوناگون بهره‌کشی‌های جنسی و غیرجنسی و نیز انواع خشونت علیه آنان بسیار مهم بوده و به پیدایش آسیب‌هایی گوناگون بر آنها منجر می‌شود. سازمان‌های مردم‌نهاد می‌توانند در پرتو نوآوری بیان‌شده در ماده ۶۶ قانون آیین دادرسی کیفری نقش مهمی را در راه بازسازی وضعیت کودکان کار داشته باشند. نظام عدالت کیفری ایران همگام با دیگر سازه‌های نظام اجتماعی باید برای مبارزه با عوامل پیدایش این پدیده و بهبود شرایط زندگی کودکان کار کوشیده و زمینه بازگشت این کودکان را به یک زندگی متعارف اجتماعی فراهم کند.

واژگان کلیدی: کودکان کار، بزه‌کاری، بزه‌دیدگی، حمایت کیفری، سازمان‌های مردم‌نهاد.

کلیات تحقیق

۱- بیان مسأله

بزه‌کاری پدیده‌ای طبیعی در هر یک از قلمروهای زندگی انسانی است و پیامد بدیهی آن نیز پاسخ‌های جامعه در برابر جرم و از جمله کیفر است. در دوران حقوق کیفری مدرن تعیین کیفر و اجرای آن از اصولی برخوردار است تا بتوان به دستیابی به اهداف از پیش برنامه‌ریزی شده آن امیدوار بود.

کودکان کار یکی از اندوهناک‌ترین پدیده‌های روزگار ماست. این پدیده از دیدگاه‌های گوناگون در علوم جنایی اهمیت دارد و از همین رو مبارزه با آن در شمار رسالت‌های بنیادین نظام‌های عدالت کیفری است. این مبارزه نیز مستلزم علت‌شناسی پدیده یادشده و کوشش برای دستیابی به مهم‌ترین و مناسب‌ترین سازوکارهای مقابله با آن است. در این راستا لازم است که میان کنشی مناسب و روزآمد میان سیاست‌گذاران و دانشگاهیان، جامعه مدنی و نیز فناوران شاخه‌های گوناگون علوم انسانی همانند جرم‌شناسان، جامعه‌شناسان و نیز حقوقدانان کیفری انجام شود.

بهره‌کشی از کار کودکان که به پیدایش پدیده کودکان کار می‌انجامد، از دیدگاه‌های گوناگون مورد انتقاد است. این پدیده هم از جهت بزه‌دیدگی و هم از جهت بزه‌کاری کودکان اهمیت دارد.

بهره‌کشی از کودکان به محروم نمودن آنان از حقوق اولیه و انسانی خود می‌انجامد و با کاستی‌آفرینی در رشد رشد و پرورش کودک او رابه احتمال فراوان در آینده به سوی بزه‌کاری و آسیب‌های اجتماعی سوق می‌دهد. ضمن این که گروه‌های بزه‌کاری و یا بزه‌کاران منفرد در برخی از جرایم کودکان را به عنوان ابزار ارتکاب جرم مورد استفاده قرار می‌دهند.

افزون بر این، کودکان کار خود نیز ممکن است مرتکب جرم شوند. زیرا کارفرمایان بزه‌کار و غیرقانونی ارتکاب برخی از گونه‌های جرایم را از آنان مطالبه می‌کنند و این کودکان نیز ناگزیرند مرتکب این دسته از جرایم شوند.

رهیافت اصلاح و درمان در جرم‌شناسی که به گستردگی از سوی نظام کیفری کشورمان پذیرفته شده است، در هنگام اصلاح و بازپروری کودکان کار مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این راستا، کودکان یادشده در صورت ارتکاب جرم در کانون‌های اصلاح و تربیت مشمول رژیم‌های تربیتی و اصلاحی قرار می‌گیرند و در صورت بزه‌دیدگی نیز سزاوار دریافت بسته‌های حمایت‌های روان‌شناختی و بالینی هستند.

کودکان کار به دلیل وضعیت بسیار خطرناک خود در معرض مخاطرات گوناگون جسمانی و روانی هستند. بی توجهی به این خطرات از سوی نهادهای ذیربط می‌تواند زمینه پیدایش بزه‌کارانی پایدار را در آینده فراهم کند. در واقع، پیدایش بزه‌کارانی بزرگسال و پایدار از میان کودکان در آینده‌های نزدیک بعید نیست. چرا که گونه‌ای جامعه‌پذیری مجرمانه در میان آنها پدید آمده و سبب می‌شود که آنها بر پایه آموزه‌های جرم‌شناسی رشد از همان دوران کودکی گرد بزه‌کاری بروند.

نظام عدالت کیفری باید همگام با دیگر سازه‌های نظام اجتماعی به بازتوانی و توانمندسازی اجتماعی کودکان کار پردازد. میان کنش نظام عدالت کیفری و دیگر نهادهای همکار همراه با مشارکت فعالانه جامعه مدنی می‌تواند کودکان کار را در برابر مخاطرات مهم فراروی آنانکه پیشتر بدانها اشاره شد، حفظ کرده و سبب شود که آنها با گذار از ایمن وضعیت غیرانسانی به زندگی مناسب و متعاری همانند دیگر شهروندان روی آورند.

۲- پیشینه تحقیق

تاکنون نوشتگانی چند در زمینه کودکان کار پدید آمده است. البته هیچ یک از آنها تاکنون به طور مشخص به جنبه‌های جرم‌شناختی این پدیده پرداخته‌اند. برای نمونه، جنگجوی (۱۳۹۴) در مقاله خود به نام **بررسی جنبه حقوقی وضعیت کودکان کار، خیابانی و دستفروش و بی‌سرپرست مهم‌ترین مؤلفه‌های حقوقی پدیده کودکان کار** را بررسی نموده است. همچنین ماندگار (۱۳۹۶) افزون بر مسائل حقوقی مرتبط با پدیده کودکان کار، برخی از ویژگی‌های جامعه‌شناختی مرتبط به آنها را نیز مطالعه نموده است.

احمدی و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله خود به نام **رویکردهای نظام حقوقی ایران در برابر پدیده کودکان کار** نیز با بررسی مهم‌ترین عوامل پیدایش پدیده کودکان کار، راهکارهای توانمندسازی اجتماعی آنان را برای بازگشت به جامعه مطالعه نموده‌اند. فولادیان و همکاران (۱۳۹۵) نیز به مطالعه موردی پدیده کودکان کار در شهر مشهد پرداخته‌اند.

سیرغانی و خاکشورنیا (۱۳۹۷) در مقاله خود به نام **واکاوی خشونت علیه کودکان کار در پرتو حمایت از حقوق کودک از نظام بین‌المللی حقوق بشر تا نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران**، جلوه‌های گوناگون خشونت علیه کودکان کار را بر پایه اسناد بین‌المللی تحلیل کرده‌اند.

رستگار و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله خود به نام **بررسی عوامل مؤثر در توانمندسازی کودکان کار و خیابان: نقش سرمایه اجتماعی و کارآفرینی اجتماعی پیامدهای جامعه‌شناختی توانمندسازی کودکان کار و مبارزه با پیامدهای ناگوار این پدیده** را بررسی کرده‌اند.

۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

وضعیت بسیار تأسفبار کودکان کار در جامعه ایران و احتمال فراوان بزه‌کاری و یا بزه‌دیدگی آنان سبب شده است که صاحب‌نظران و دولتمردان درصدد یافتن راهکارهای مناسب برای بهبود جایگاه آنها در جامعه باشند.

۴- اهداف تحقیق

- شناسایی رویکردهای کلی نظام عدالت کیفری ایران در برابر پدیده کودکان کار
- دستیابی به مهم‌ترین دلایل و ریشه‌های وقوع پدیده کودکان کار
- نمایش مهم‌ترین پاسخ‌های ممکن در برابر پدیده کار

۵- جنبه نوآوری تحقیق

مطالعه جرم‌شناختی بزه‌کاری و بزه‌دیدگی در کودکان کار و جستجوی راه‌های برای پیشگیری از جرایم آنان با استناد به حقوق جزای عمومی

۶- پرسش‌های تحقیق:

پرسش اصلی:

۱- مهم‌ترین ویژگی‌های جرم‌شناختی پدیده کودکان کار چیست؟

پرسش‌های فرعی

۱- مهم‌ترین دلایل بزه‌کاری کودکان کار چیست؟

۲- مهم‌ترین دلایل بزه‌دیدگی کودکان کار چیست؟

۷- فرضیات تحقیق

- ۱- کودکان کار از یک سو بزه‌دیده کارفرمایان بزه‌کار بوده و از سوی دیگر ممکن است بنا به خواست آنان بزه‌کار نیز شوند.
- ۲- برخوردار نبودن از پوشش‌های مناسب تأمینی و پشتیبانی شهروندان متعارف به بزه‌دیدگی کودکان کار منجر می‌شود.

۳- پدیده‌ای است که به بهره‌کشی اجباری از کودکان انجامیده و کاستی‌های بسیاری را در روند رشد و پرورش آنان به همراه می‌آورد.

۸- روش تحقیق

روش تحقیق انجام شده در این اثر، توصیفی و تحلیلی با بهره‌گیری از رویکردهای مطالعات میان‌رشته‌ای است. داده‌های تحقیق از منابع دست اول کتابخانه‌ای گردآوری شده و در پرتو تبیین نظام تقنینی کنونی ایران، ارزیابی شده‌اند.

۹- سازماندهی تحقیق

این تحقیق در سه فصل سازماندهی شده است. در آغاز کلیات تحقیق به طور تفصیلی بیان شده است. بیان مسأله تحقیق، پیشینه تحقیق، اهمیت و ضرورت تحقیق، نوآوری تحقیق، اهداف اصلی و فرعی تحقیق، پرسش‌های اصلی و فرعی تحقیق، روش تحقیق، مفاهیم اصلی تحقیق و نیز سازماندهی و ساختار تحقیق در این فصل بیان شده‌اند.

در فصل اول تحقیق، مهم‌ترین مفاهیم به کار برده شده در آن بررسی شده‌اند. در این راستا، مفاهیم جرم و مجازات و به عبارت دیگر، پاسخ‌های جامعه در برابر پدیده مجرمانه مطالعه شده است. افزون بر این مفهوم کودکان کار نیز مطالعه شده است.

فصل دوم این تحقیق نیز به بزه‌کاری کودکان کار پرداخته است. در این راستا مهم‌ترین دلایل بزه‌کاری آنها و مشارکتشان در فرآیندهای مجرمانه بررسی علت‌شناختی شده است. در این راستا، مشارکت آنان در جرایم و یا کنش‌هایی جامعه ستیزانه همانند ولگردی، تکدی و کلاشی بررسی و به گونه‌شناسی این جرایم و نیز راه‌های مقابله‌ای با آنها پرداخته شده است.

فصل سوم تحقیق نیز به طور مشخص به بزه دیدگی کودکان کار و مهم‌ترین جلوه‌های آن پرداخته است. در این راستا در آغاز مفهوم بزه‌دیدگی بیان شده و پس از آن مفهوم بزه‌دیدگی کودکان کار نیز معرفی شده است.

در پایان نیز نتیجه‌گیری نگارنده از انجام این تحقیق درباره جایگاه کودکان کار با استناد به حقوق جزای ایران و پیشنهادهای او برای نظام عدالت کیفری کشورمان و نیز سامانه‌های کیفری فراملی بیان شده است. در این راستا امید می‌رود که در پرتو پیشنهادهای این تحقیق، کاستی‌های مربوط به کودکان کار برطرف شده و از بزه‌کاری‌ها و نیز بزه‌دیدگی‌های آتی آنها جلوگیری شود.

فصل اول

مفاهیم و پیشینه تحقیق

هر جامعه بسته به ساختارها و بسترهای گوناگون فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی خود نظاره‌گر وقوع پدیده‌های جامعه ستیزانه شامل جرایم و آسیب‌های اجتماعی است. بر این پایه، جرتیم و آسیب‌های اجتماعی پدیده‌هایی طبیعی شمرده می‌شوند و لازم است که نظام‌های هدالت کیفری پاسخ‌های کنشی و واکنشی مناسبی را در برابر آنها پیاده کنند.

در این راستا تردیدی وجود ندارد که آشنایی با مفاهیم جرایم و آسیب‌های اجتماعی و نیز پاسخ‌های کنشی و واکنشی در برابر آنها برای سازماندهی تدابیر مناسب در برابر بزه کاری ضرورت دارد. شناسایی علل رخداد پدیده کودکان کار و پاسخ‌دهی در برابر آنها نیز نیازمند مطالعه پیش‌گفته است که در ادامه بدانها پرداخته می‌شود.

۱-۱- مفهوم‌شناسی

این تحقیق به مطالعه روندهای ارتکاب جرم (بزه‌کاری) و نیز قربانی شدن از جرم (بزه‌دیدگی) در کودکان کار می‌پردازد از همین رو در آغاز مطالعه مفهوم جرم در دکتترین حقوق کیفری مناسب به نظر می‌رسد. افزون بر این مفاهیمی همانند گناه نیز که در منابع کیفری اسلامی به وفور دیده می‌شود باید در اینجا مطالعه شود. این روند می‌تواند به مطالعه فراگیر روندهای پیشگیری از وقوع جرایم از سوی کودکان کار یا علیه آنها یاری رساند.

از همین رو در ادامه به بیان کلیاتی درباره مفهوم جرم از چشم‌اندازهای گوناگون پرداخته می‌شود تا از این راه بتوان به خوبی مفهومی همانند پیشگیری از جرم را در آموزه‌های گوناگون مورد مطالعه قرار داد.

۱-۱-۱- مفهوم جرم در حقوق کیفری

ماده ۲ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ مقرر نموده است: «جرم رفتاری اعم از فعل و ترک فعل است که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد» قانون مجازات به عنوان بخشی از نظام عدالت کیفری دربردارنده موادی است که برخی از مهم‌ترین رفتارهای جامعه ستیزانه با ضمانت اجرایی به نام مجازات

مواجهه شده‌اند. افزون بر این گفته شده که جرم رفتاری است که به دلیل اخلال در نظم اجتماعی در قانون جزا تصریح و مجازاتی برای آن منظور شده است. (اردبیلی، ۲۸: ۱۳۹۵)

البته تعریف یادشده از جرم تعریفی فنی و کارکردی است. قانون مجازات اسلامی برای آن که بتواند رفتارهایی را با مجازات مواجه کند به آنها عنوان جرم داده است. در حقوق کیفری جرایم دارای عناصر سه گانه قانونی، مادی و معنوی هستند. افزون بر این، تحمیل مجازات بر مجرم منوط به احراز مسئولیت کیفری اوست.

با توجه به این تعریف، قانونگذار کیفری در هر کشور به تبیین تعاریف جرایم و پیش‌بینی ضمانت‌اجراهای خاص برای آنها می‌پردازد. در واقع، در هر کشور می‌توان چرخه جنایی ویژه‌ای را دید که از سه گام یا مرحله پدید می‌آید: جرم‌انگاری، بزه‌کاری و سزادهی در گام اول، نظام عدالت کیفری از راه کنش‌های تقنینی خود به ارزش‌گذاری کیفری برای رفتارهای مجاز می‌پردازد تا در صورت ارتکاب آتی آن رفتارها، به تحمیل ضمانت‌اجراهای لازم و دانش، بنیان بر مرتکبان آن رفتارها بپردازد. در واقع، قانونگذار کیفری از این راه به پاسداری از ارزش‌های گوناگونی می‌پردازد که در جامعه وجود دارد و همه بسترهای حمایتی موجود در حقوق کیفری را برای پاسداری از بنیادی‌ترین ارزش‌های چیره در جامعه به خدمت فرامی‌خواند. از این راه می‌توان انتظار داشت که در مواجهه با طبیعی‌ترین چالش‌های فراروی جامعه یعنی پدیده مجرمانه، جامعه از راهبردهایی مناسب و اثرگذار برخوردار باشد.

در گام آتی بزه‌کاری روی می‌دهد. به عبارت دیگر، برخی از شهروندان با وجود ممنوعیت‌های قانونی فراوان باز هم بنا به دلایل گوناگون به ارتکاب جرم روی می‌آورند و از این راه، ارزش‌های بنیادین حاکم بر جامعه را نقض می‌کنند. دانش جرم‌شناسی یکی از شاخه‌های علوم انسانی است که به مطالعه مهم‌ترین علل و عوامل وقوع جرم در جامعه می‌پردازد تا از این راه بتواند مناسب‌ترین و کارآمدترین پاسخ‌های کنشی را در برابر پدیده مجرمانه که بنابر ماهیت جرم‌شناسی دورکیمی، پدیده‌ای طبیعی و لازم در جامعه به شمار می‌آید، پیاده سازد.

در گام سوم نیز سزادهی یا نمایش پاسخ‌های گوناگون جامعه در برابر پدیده مجرمانه به چشم می‌خورد. پس از ارتکاب جرم یا نقض بنیادی‌ترین ارزش‌ها و هنجارهای جامعه از سوی فرد یا گروهی از بزه‌کاران، لازم است که جامعه نیز به پاسداری از حقوق هیأت اجتماع و کلیت شهروندان در برابر این جرم و به ویژه از نظرگاه پیشگیری از ارتکاب جرایم آتی بپردازد. در این راستا باید اشاره نمود که کیفرشناسی شاخه‌ای از علوم جنایی است که به مطالعه مناسب‌ترین شیوه‌های اجرای مجازات به منظور دستیابی به اهداف از پیش‌برنامه‌ریزی شده آن می‌پردازد. بنابراین قانونگذار نیز باید در پرتو میان‌کنش‌های روزآمد با دیگر نهادها و بخش‌های جامعه آگاه باشد که مهم‌ترین و مناسب‌ترین گزینه‌های واکنشی او در برابر جرایم